

LÄRARHANDLEDNING

MATILDA WESTERMAN
JASON DIAKITÉ
ANDREAPIPPINS

BONNIER
CARLSEN

Lärohandledning av Linda Engvall

Inledning

Innebörden av artiklarna i barnkonventionen kan vara komplexa för eleverna att förstå. Boken *Du har rätt!* konkretiserar flera av barnkonventionens artiklar och gör det arbetet lättare för dig. I den här lärohandledningen finner du förslag på aktiviteter som övar elevernas empatiska förmåga, förståelse och solidaritet. Eleverna får övning i att uttrycka åsikter om vad de tycker känns rätt och orätt, reflektera, diskutera och argumentera. Du finner tips på vad du kan göra före, under och efter läsningen. Ord att arbeta med och förslag på frågeställningar. Frågeställningarna kan användas som stöd vid högläsning eller för att dela ut till eleverna.

Boken *Du har rätt!* passar för grundskolans äldre elever. Det är viktigt att du anpassar arbetet efter den elevgrupp du har. Texterna känns nära och innehållet berör. Flera berättelser är mycket gripande och innehåller barns självupplevda berättelser. Läs gärna igenom boken själv först, då är du väl förberedd och du kan möta elevernas reaktioner och frågor på ett bra sätt.

Genom boken *Du har rätt!* och handledningen får du stöd i arbetet med barns rättigheter (barnkonventionen) och de mänskliga rättigheterna. Arbetet syftar till att utveckla elevernas förståelse för vad artiklarna kan innebära hemma, i skolan och för barn runt om i världen. Förslagsvis läses boken med högläsning på så sätt delar ni läsoplevelsen. Via högläsning övar eleverna förmågan att lyssna och via samtal synliggörs allas olika textkopplingar och ni byter erfarenheter, kunskaper och tankar med varandra.

Koppling Lgr11.

Sammanfattningsvis står det i skolans värdegrund och uppdrag att undervisningen ska vila på demokratiska grunder. Eleverna ska också få lära genom demokratiska arbetsformer. Undervisningen ska bidra till att utveckla förståelse för allas lika värde, jämställdhet och solidaritet. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar sin inlevelseförmåga och förståelse för sina medmänniskor. Genom diskussion ska eleverna få kunskaper, utveckla respekt för och lära om de mänskliga rättigheterna. Utveckla sin förmåga för att förebygga diskriminering och kränkning. Ingen ska utsättas eller utsätta någon för kränkning på grund av främlingsfientlighet, könstillhörighet, etnicitet, funktionsnedsättning, ålder eller religion och tro. (Lgr11)

Barnkonventionen

1989 antog FN:s generalförsamling en konvention om barns rättigheter och 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Alla under 18 år räknas som barn och grundprincipen i barnkonventionen handlar om att respektera barn och barns rättigheter. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar, varav fyra räknas som grundprinciper, de styr tolkningen av övriga artiklar.

- **artikel 2** handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras.
- **artikel 3** Barnets bästa ska komma ”i första rummet”.
- **artikel 6** understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Fysiks- och psykisk hälsa.
- **artikel 12** lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter i frågor som berör barnet.

(<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>)

(<https://unicef.se/barnkonventionen>)

Före läsningen

- Undersök bokomslag och titel: Vad tänker ni när ni hör rubriken? *Du har rätt! Vad har du rätt till/i, tror du?*
- Bekanta er med boken, läs författarnas inledning. Vad kan eller vet eleverna om ämnet innan läsningen?
- Fyll i en Völ-tabell: Under V skriver eleverna vad de vet innan läsningen. Under Ö skriver de vad de önskar att få lära sig. När ni läst, fyller eleverna i vad de lärt sig under L.
- Bygg upp elevernas förförståelse.
- Gå igenom svåra ord innan läsningen.Handledningen innehåller förslag på ord.
- Känner eleverna till författarna och illustratören?

Under läsningen

- Gör olika textkopplingar: koppla innehållet till elevernas erfarenheter, intressen och funderingar.
- Stanna upp vid svåra ord, begrepp eller uttryck under läsningen eller låt eleverna göra egna ordstopp.
- Tips! Låt eleverna skriva ner ord och frågor under tiden som du läser. Det bidrar till att eleverna är aktiva med pennan i hand. För gärna läslogg där ni reflekterar över det ni läst. Eleverna kan med fördel delge varandra i mindre grupper eller använda läsloggen för egen reflektion.
- Stanna upp, tänk högt och ställ frågor till texten. Använd gärna de föreslagna frågeställningarna men anpassa efter eleverna.
- Använd med fördel frågeställningar där svaren finns att hitta ”på, mellan och bortom raderna”.

Efter läsningen

- Sammanfatta det ni just läst. Red ut oklarheter och kvarstående frågor.
- Delge varandras inre bilder. Rita eller gör det muntligt.
- Skriv egna frågor till texten. ”Jag undrar..”
- Utvärdera: Eleverna kan skriva ner två eller tre saker som de har lärt sig efter läsningen. En eller två saker som de är nyfikna på och vill lära sig mera om. Eleverna kan även skriva ner kvarstående frågor. Vid nästa läsning/undervisningstillfälle kan du börja med summering av förra lektionen/lästillfället och utgå från de frågor som eleverna hade.

Presentation av författarna

s. 8-11

Matilda Westerman s. 8-9

Ord och uttryck

Elevråd, förmånen, rättigheter, politik, pressfrågor, Bris förbundsstyrelse

Förslag på frågeställningar

1. Vad tycker Matilda har varit viktigt i sin barndom?
2. Hur föddes idén till den här boken?
3. Vilka är Matildas favoritfrågor?
4. Matilda beskriver att många vuxna lyssnade på henne som barn. Tycker du att vuxna lyssnar på dig, varför/varför inte tror du att de gör/inte gör det?
5. Vilka vuxna tycker du är de bästa lyssnarna?
6. Vad skulle du vilja säga till de vuxna som inte lyssnar på barn och barns åsikter?
7. Varför tycker du att det är viktigt att vuxna lyssnar på barn?

Jason Diakité s. 10-11

Ord och uttryck

Samhällsfrågor, rappare, ”lyckligt lottad”

Förslag på frågeställningar

1. Vad fick Jason lära sig som barn?
2. Han lyckades inte alltid att stå upp för sig själv, särskilt inte i skolan. Varför var det så, tror du?
3. Vågar du stå upp för dig själv, varför/varför inte?
4. Är det lättare att stå upp för sig själv beroende på sammanhang/situation, tycker du?
5. Vad är det roligaste Jason vet?
6. Vad är det roligaste du vet?
7. Rapmusik har varit Jasons sätt att stå upp för vad han tycker, vad menar han med det?
8. Jason känner sig lyckligt lottad, vad innebär det? Och varför känner han sig lyckligt lottad?
9. Varför har Jason varit med och skrivit den här boken?

Tips att göra

Skriv biografier och fördjupa kunskaperna om författarna till boken.

Förslag på arbetsgång: Skriv i dåtid och i tredje person, följ en kronologisk ordning.

Förslag på vad som kan vara med: Börja med namn, födelse och ort, barndom (familj som barn), uppväxt, utbildning, yrke, familj (som vuxen), skriv och berätta om intressen och vad personen är känd för och vad hen har åstadkommit. Plocka ut det viktigaste från personens liv. Vad gör personen extra intressant?

Inledning om FN och barnkonventionen

s. 12-20

Inledning s. 12-13

Ord och uttryck

FN:s barnkonvention, lag, högre status, konvention, myndigheter, kärnkraftverk, rasism.

Förslag på frågeställningar

1. Vad menas med rättigheter? Och vad betyder det för dig?
2. Med rättigheter kommer också skyldigheter, kan du ge några exempel?
3. Har du rättigheter fastän du inte är vuxen?
4. Känner du till några av dina rättigheter?
5. Vad vet du om barnkonventionen idag?
6. Vad skulle du vilja veta mer om kopplat till barnkonventionen?
7. Vad ville Matilda förändra som barn?
8. Vad ville Jason förändra som barn?
9. Vad skulle du vilja förändra och varför?

Tips att göra

Eleverna kan skriva ner 3 saker som de tycker är de mest orättvisa och viktigast att förändra. Samt 3 saker som de tycker att vuxna gör och som de borde sluta med. Använd EPA-metoden, låt eleverna tänka själva först, sedan i par. Vilka likheter och olikheter hade paren? Slutligen delger alla för varandra i klassen.

FN-fakta s. 14-15

Ord och uttryck

Främja, organisation, förena, generalsekreterare, globala hållbarhetsmål, konvention, diskriminering.

Förslag på frågeställningar

1. Vad vet/kan du om FN?
2. Vad är du nyfiken på att lära dig om FN?
3. När bildades FN? Vad var FN:s mål?
4. Varför är inte alla länder medlemmar i FN, tror du?
5. Vad gör FN unikt?
6. Varför är Sverige ett av de länder i världen som ger mest pengar till FN, tror du?
7. Vilka av FN:s huvudfunktioner känner du till?
8. Vad är en organisation?
9. Vilka organisationer känner du till?
10. Vad betyder konvention? Kan du beskriva ordet med egna/andra ord?
11. Alla är lika mycket värda, vad innebär det?
12. Kan du ge exempel på vad som kan vara diskriminering?

Tips att göra

Diskutera gemensamt i klassen vad eleverna har för förslag på vad allas lika värde innebär. För att fördela ordet jämlikt och rättvist i klassen kan du fördela ordet med glasspinnar med elevernas namn. Efter diskussion delar du in eleverna i mindre grupper. Ge grupperna i uppgift att göra ett gemensamt collage med bilder och text som symboliserar allas lika värde. När grupperna är klara presenterar de sitt arbete genom att beskriva och motivera sammansättningen i sitt konstverk.

Barnkonventionen s. 16-17

Ord och uttryck

Barnkonventionen, rättigheter, makt, rösträtt, FN:s generalförsamling.

Förslag på frågeställningar

1. Varför finns barnkonventionen?
2. Tycker du att barnkonventionen är viktig, varför/varför inte?
3. Vilka artiklar vet du finns med i barnkonventionen och vad innebär de?
4. Varför vill inte USA följa barnkonventionen, tror du?
5. Varför gäller barnkonventionen för alla upp till 18 år?

Tips att göra

Gör en tankekarta på tavlan och sammanställ vilka artiklar eleverna känner till innan ni fortsätter att läsa, och lär er mer om vilka artiklar som finns i barnkonventionen och vad artiklarna innebär. Vad har eleverna för förkunskaper och vad är de nyfikna på att lära sig mer om?

ett bra liv s. 18-19

Ord och uttryck

Överlevnad, utveckling, klimatförändringar, politiker, resurser, väpnade konflikter, ekonomisk utsatthet, förorter, sinar.

Förslag på frågeställningar

1. Vad innebär det att barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling?
2. Vilka likheter och skillnader kan du hitta i texten mellan hur du lever och hur beskrivningen av hur många andra barn lever?

Tips att göra

Använd bokens frågeställningar: Om du fick bestämma över vuxna, vad skulle du då först säga åt dem att fixa?

Använd Epa-metoden. Be alla elever att skriva ner 3 egna förslag. När alla är klara delger de i par. Slutligen sammanställer ni klassens förslag. Sortera klassens förslag efter kategorier, t.ex. miljöfrågor eller krigsfrågor. Gör ett stapeldiagram och undersök vilken kategori som flest elever valt. Rösta och välj ut ca 5 stycken förslag som ni tycker är viktiga. Ge sedan eleverna i läxa att tillsammans med vårdnadshavare försöka skriva ner lösningar.

Framtiden

s. 20-23

Du har rätt till en bra framtid s. 20-21

Ord och uttryck

Vaccin, penicillin, överenskommelse, föroreningar, homosexuella, asylrätt, rösta (rösträtt).

Förslag på frågeställningar

1. Varför går fler barn i skolan nu än förr, tror du?
2. Vaccin och penicillin ger skydd mot sjukdomar som man kunde dö av förr. Har alla länder i världen tillgång till vaccin, varför/varför inte, tror du?
3. Idag finns det regler kring krig, vilka orsaker kan ligga bakom krig? Och vilka konsekvenser kan krig orsaka, tror du? Kan du finna några lösningar på problemen?
4. Ingen får diskrimineras för till exempel sitt kön, utseende, sin religion eller sexuella läggning. Vad kan du bidra med för att motverka diskriminering?
5. Vad innebär asylrätten?
6. Varför måste människor ibland fly sitt hemland, tror du?
7. Om det börjar någon ny i klassen, vad kan du göra för att hen ska känna sig välkommen?
8. Varför hade inte kvinnor rösträtt förrän 1921, tror du? Tycker du det var rättvist/orättvist, motivera?

Tips att göra

Alla barn ska ha samma rättigheter och inte diskrimineras. Ingen ska utsättas för kränkning/diskriminering. Dela in eleverna i grupper. Be dem skriva ner ord som de hört någon kalla någon eller även använt själva. Vilka lösningar kan eleverna komma på för att förebygga negativa kommentarer och skapa en trygg miljö för alla?

Vad innebär det att respektera alla människor? Vad och hur kan man göra för att visa att man respekterar människors olikheter? Vad kan ni göra och hur kan ni göra för att skapa en trygg miljö? Vad har ni för regler på skolan? Vilka klassregler har ni? Gå igenom reglerna och reviderade dem vid behov. Vilket förhållningssätt anser ni är viktigast för att visa respekt gentemot varandra?

S. 22-23

Ord och uttryck

Ansvar, beslut, expert.

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder ansvar?
2. Vad innebär ansvar för dig?
3. Vilket ansvar har vuxna gentemot barn?
4. Vad tycker du vuxna ska ansvara för?

5. Vad kan du ansvara för själv?
6. Vad har vi för ansvar gentemot varandra i skolan och i samhället, tycker du?

Tips att göra

Gör en jämförelse i klassen. Vad ansvarar eleverna för hemma och i skolan?

Utbildning s. 24-27

Ord och uttryck

Arbetskraft, skollagen, rika, fattiga, skyldighet, BO/barnombudsmannen.

Förslag på frågeställningar

1. På sidan 24 ser du en bild på Malala Yousafzai, vem är hon? Vad vet du om henne?
Och varför tror du att hon är med på bild här? Sök upp fakta om Malala.
2. Det är förbjudet för barn att arbeta, hur gammal måste du vara för att jobba i Sverige?
3. Vad är skollagen?
4. Tycker du att det är bra att det finns en skollag? (motivera)
5. Vad skulle kunna hända om inte skollagen fanns, tror du?
6. Vad har regeringen utsett barnombudsmannen (BO) till?
7. Visste du att du kan kontakta BO om frågor rörande barnkonventionen, hur visste du det/
visste du inte det?
8. Vad tycker du skolan kan göra för att alla elever ska få kännedom om det?

Tips att göra

Låt eleverna få tanketid till att svara på frågorna nedan. Be alla att motivera sina svar. Sammanställ klassens svar. Vilka likheter/skillnader kan ni hitta bland svaren?

Frågor: Om du fick vara med och påverka hur skolan skulle se ut i framtiden, hur skulle den se ut då?

Vad tycker du är det bästa med att gå till skolan?

Vad är det bästa du har lärt dig i skolan?

Tycker du att det är bra att skolan är en rättighet för alla barn, varför/varför inte?

Sammanställ elevernas svar, sprid elevernas ord/kunskaper och åsikter. Bifoga i veckobrev till föräldrar, skicka till rektor och ledning, sätt upp och synliggör i klassrummet.

Barnarbete

s. 28-31

Ord och uttryck

Arbetsmiljö, kemikalier, klädkedjor, journalister, granskar, produceras.

Förslag på frågeställningar

1. Visste du att det finns barn som tvingas arbeta?
2. Vilka orsaker och konsekvenser kan barnarbete ha?
3. Varför finns det olika klädkedjor som använder barnarbete, tror du?
4. Vad tycker du man kan göra för att barn inte ska behöva arbeta?
5. Hur gammal måste man vara för att få arbeta i Sverige?
6. Kan du som barn samla pengar på annat sätt än att jobba?

Tips att göra

Kolla tillsammans upp några vanliga klädkedjors policy.

Lista orsaker och konsekvenser till varför barnarbete är vanligt i många länder.

Religionsfrihet

s. 32-35

Ord och uttryck

Konfirmandledare, kristendom, själen, Gud, religionsfrihet, staten, fristående.

Förslag på frågeställningar

1. Vad är religion?
2. Vad handlar religion oftast om?
3. Vad tror du på?
4. Kan någon bestämma över vad du ska tro på eller inte tro på?
5. Känner du att du vågar tro på det du själv valt att tro på?
6. Vad är du nyfiken och vill veta mer om? (I frågor om religion och tro)
7. Vilken vuxen skulle du prata med om du kände dig påtvingad någon annans tro?
8. Vad menas med att svenska staten är fristående från religioner?
9. I Sverige har vi religionsfrihet, vad innebär det?

Tips att göra

Låt eleverna skriva om hur de tror svenska samhället skulle se ut om vi inte hade religionsfrihet.

En bra uppväxt s. 36-41

Ord och uttryck

Ansvar, skyldighet, orosanmälan, missbruk, trygg, ovillkorlig, Socialtjänsten, BUP, Bris, polis.

Förslag på frågeställningar

1. Vad menas med att vuxna måste tänka på barnets bästa i första hand?
2. Kan du ge exempel på några orsaker till varför inte alla barn lever i trygghet?
3. Vad innebär trygghet för dig?
4. När och var känner du dig trygg?
5. Vilka kan du vända dig till om du mår dåligt?
6. Vilka vuxna känner du dig trygg med att vända dig till på skolan om du skulle må dåligt?

Tips att göra

Trygg skolmiljö: Gå runt på skolgården och inne på skolan. Stanna vid olika platser och be eleverna blunda (för att inte påverka varandra) och visa tummen upp för ”känner mig trygg” och tummen ner för ”känner mig otrygg”. Skicka in förslag till elevrådet och uppmana alla klasser på skolan att göra samma trygghetsvandring. Fortsätt arbetet med att försöka ta fram gemensamma förslag på hur platserna ni ringar in kan göras trygga.

Intervju: Joacim s. 42-44

Ord och uttryck

Kriminell, alkoholiserad, härja, misshandel, aggressiv, präglad, förutsättningar.

Förslag på frågeställningar

1. Joacim hade en tuff uppväxt, varför?
2. Kunde Joacim känna sig trygg, varför/varför inte?
3. På vilket sätt fick Joacim hjälp?
4. Vad blev vändpunkten i Joacims liv?
5. Vad hade hänt om Joacim inte hade funnit idrotten, tror du?

Tips att göra

Gör egna intervjuer. Intervjua någon i familjen, en granne, någon på skolan eller en kompis. Fråga vad trygghet innebär för dem? Har de känt sig otrygga någon gång, varför/varför inte?

Rasism s. 45-51

Ord och uttryck

Rasism, diskriminering, slavar/slaveri, eskort, apartheid, öppen rasism, dold rasism, strukturell rasism.

Förslag på frågeställningar

1. Varför fick inte Jason komma hem till sin flickvän?
2. Vem var det som förbjöd Jason att besöka sin flickvän?
3. Vad tycker du att Jason och hans flickvän skulle ha gjort?
4. Vad hade du gjort om du hade hamnat i samma situation?
5. Även om slaveriet avskaffades i USA så fortsatte många människor att behandla mörka människor illa, kan du ge exempel?
6. Gloria var en av de första mörkhyade eleverna i USA som fick gå i en vit skola. Hur behandlades hon? Vad skulle du ha gjort om du hade gått i Glorias klass?
7. Vad var apartheid?
8. Slaveri och apartheid är avskaffat, men rasism har inte försvunnit, varför inte, tror du?
9. Vad innebär öppen rasism?
10. Vad innebär dold rasism?
11. Vad innebär strukturell rasism?
12. Har du någon erfarenhet av någon av dessa olika typer av rasism?

Tips att göra

Efter diskussion om de olika typerna av rasism som finns försöker ni i klassen hitta lösningar på vad ni kan göra på individnivå, gruppnivå och samhällsnivå för att bidra till ett samhälle där rasism inte längre existerar.

Privatliv s. 52-55

Ord och uttryck

Krypin, privat, hemlighet, sociala medier.

Förslag på frågeställningar

1. Vad menas med att du har rätt till ett privatliv?
2. Kan olika människor tycka att privat innebär olika saker?
3. Vad gör du när du vill ha/vara privat? (T.ex. skriver dagbok, privatskyld på dörren)
4. Hur privat vill du vara på nätet och sociala medier?

5. Vem är du på nätet och vad gör du oftast på nätet? Skriver du ofta kommentarer? Likes? Delar du ofta saker? Chattar du? Vad tittar du på? Vilka sidor använder du mest? Spelar du? Läser du?
6. Vad kan du tänka på att göra för att kunna vara mer privat på sociala medier?
7. Om något som du tycker känns obehagligt skulle hända dig på nätet, vem skulle du prata med då?
8. Vilka kan du vända dig till om utsatts för något som inte känns bra på nätet?
9. Vad har du varit med om på nätet (positivt/negativt)?
10. Vilket/vilka tips vill du ge till dina kompisar som förebygger negativa händelser på nätet?

Tips att göra

Gör en variant av heta stolen med påståenden om nätet och sociala medier. Förslag: Jag är privat på sociala medier utan att behöva göra någon inställning. Allt jag lägger upp kan jag ta bort och då är det borta för alltid. Jag har fått taskiga kommentarer på nätet. Alla jag träffar i chattar kan jag lita på.

Ta fram gemensamma förhållningsregler för vad ni tycker känns ok och vilka regler och förhållningssätt vill ni ha när ni använder er av nätet.

Kärlek
s. 56-59

Ord och uttryck

Artist, gentemot, normer, lustfyllt.

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder kärlek för dig?
2. Har du rätt att bli kär i vem du vill?
3. Kan någon bestämma vem du ska bli kär i?
4. Vad betyder norm?
5. Vilka normer upplever du kring kärlek?
6. När får man gifta sig i Sverige?
7. Kan din familj eller någon annan bestämma vem du får gifta dig med?
8. Får man gifta sig med vem man vill?

Tips att göra

Skriv upp rubrikerna norm, regel och lag på tavlan. Låt eleverna i grupper diskutera och komma med förslag på vad de skulle vilja skriva under varje rubrik, kopplat till kärlek.

Svårigheter s. 60-63

Ord och uttryck

Funktionsvariation, förutsättningar, hjälpmedel, ADHD, Aspergers syndrom, autism, psykolog, kurator.

Förslag på frågeställningar

1. Vad är en funktionsvariation?
2. Vad gör man om man koncentrerar sig?
3. Tycker du att det kan vara jobbigt att koncentrera dig när du jobbar?
4. Varför, när och i vilka situationer tycker du att det är jobbigt?
5. När och varför behöver man vara koncentrerad i skolan, tycker du?
6. Vad skulle hjälpa dig att vara mer koncentrerad i skolan?
7. Vilka kan hjälpa dig om du mår dåligt?
8. Hur länge är sjukvård och medicin gratis för dig i Sverige?

Tips att göra

Undersök er skola, hur anpassad är skolan? Låt eleverna komma med egna förslag på vilka kompensatoriska hjälpmedel och vilka lärmiljöer eleverna tycker skulle underlätta deras kunskapsinläring. Vad använder ni i ert klassrum idag? Vad skulle ni vilja ha mer av eller mindre av?

Lek, vila och fritid s. 64-69

Ord och uttryck

Fritidsintressen, balans, prestationer, höga krav, beröm, skolplikt, ofullkomlig.

Förslag på frågeställningar

1. Vad gör du på din fritid?
2. Gör du någon aktivitet på din fritid eller är du med på någon aktivitet på skolan?
3. Är det du själv som har valt den aktiviteten?
4. Vågar du prova olika aktiviteter? Har du i så fall hittat någon ny?
5. Visste du att du enligt barnkonventionen har rätt till vila, lek och fritid?
6. Har du balans mellan vila, skolarbete, kompisar och aktiviteter på din fritid?
7. Varför är det viktigt att ha en balans mellan dessa, tror du?
8. Vad tycker du man kan göra för att finna balans mellan vila, lek och fritid?

9. Vad menas med prestation?
10. Upplever du att du ibland behöver prestera extra mycket?
11. När och i vilka situationer upplever du det?
12. Känner du att vuxna har höga krav på dig, när upplever du mest krav?

Tips att göra

Låt alla elever reflektera över vad de gör för att få vila och vad de leker samt vad de har för fritidsaktiviteter. Sammanställ och gör diagram över till exempel fritidsaktiviteter. Vilken aktivitet gör flest? Är det någon skillnad mellan vad flickor och pojkars aktiviteter, varför/varför inte? Tipsa varandra om aktiviteter att prova. Vad har ni för rast/fritidsaktivitet på er skola idag? Vad vill eleverna ha mer/mindre av? Vågar alla prova alla aktiviteter? Låt eleverna vara med och anordna rastaktiviteter/lekraster. Eleverna kan planera aktiviteterna i grupper och sedan röstar ni om i vilken ordning ni ska lägga aktiviteterna vecka för vecka.

Mobbning s. 70-73

Ord och uttryck

Mobbning, värdighet, anseende, lika värde, diskriminera.

Förslag på frågeställningar

1. Vad utsattes Jason för på skolan som barn?
2. Vad innebär/betyder ordet mobbning?
3. Varför mobbar vissa, trots att det är fel, tror du?
4. Varför slogs Jason i skolan?
5. Vad kan man göra istället för att slåss om någon är dum, tycker du?
6. Vad hade du gjort om du var Jason?
7. Varken lärare eller kompisar stod upp för Jason, tycker du det var rätt eller fel?
8. Om man väljer att titta på men gör inget fysiskt eller verbalt, är man fortfarande delaktig då, tycker du?
9. Vad skulle du göra om du märkte att någon var dum mot någon?
10. Har du sett/hört någon annan vara elak mot någon på skolan?
Vad gjorde du då?
11. Har du själv gjort eller sagt något dumt till någon? Varför?
12. Vilka konsekvenser/följder kan mobbning få, tror du?

Tips att göra

Våga stå upp mot mobbning och utanförskap! Vad kan ni i klassen göra för att arbeta förebyggande för att inte någon ska kränkas, mobbas eller diskrimineras? Börja med att säkerställa att alla har förstått innebörden av orden.

Använd EPA-metoden: Låt alla tänka själva först kring frågan: *Vad/hur kan man göra om man ser att någon är inte mår bra?* När alla fått tanketid för egen reflektion delger och utvecklar eleverna sina tankar i par. Paret presenterar sedan sina förslag för alla i klassen. Skriv ner alla parens förslag och rösta fram 5 förhållningssätt som ni vill ha i klassen.

Jämlikhet

s. 74-76

Ord och uttryck

Elevrådsordförande, positioner, statsminister, rösträtt, jämlikhet.

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder/innebär ordet jämlikhet?
2. Är det jämlikt i ditt klassrum, tycker du?
3. Vad tycker du man kan göra för att det ska bli mer jämlikt?
4. Upplever du att tjejer och killar gör olika aktiviteter på rasten?
Varför/varför inte är det så, tror du?
5. Finns det några saker/aktiviteter som är mer för tjejer eller killar, tycker du?
Varför/varför inte?
6. Spelar det någon roll om man är tjej eller kille i val av hobby, intresse, jobb, kläder, tycker du? (Motivera)
7. När fick kvinnor rösträtt i Sverige?
8. Varför hade inte kvinnor rösträtt innan dess, tror du?
9. Är det jämlikt mellan kvinnor och män i samhället idag, tycker du?
10. Är det lika lön för lika arbete än idag, varför/varför inte? Tycker du att det är rättvist eller orättvist? (Motivera)

Tips att göra

Låt eleverna komma med egna förslag på vad de tycker man kan göra i er klass eller på skolan för att få det mer jämlikt. Fundera över vad ni gör idag och vad som kan bli bättre. Det kan handla om hur ordet fördelas eller aktivitet som erbjuds och hur alla lockas till delaktighet. Börja med att diskutera och skriva ner några hinder/orsaker som begränsar valmöjligheter utifrån uppfattningar om vad som är manligt/kvinnligt. Diskutera fram förslag på lösningar.

Droger

s. 77-81

Ord och uttryck

Narkotika, hiphopmusik, rappare, droger, marijuana, hasch, weed, panikångestattack, domnade.

Förslag på frågeställningar

1. Varför började Jason att ta droger?
2. Ändrades Jasons beteende/personlighet av drogerna, varför/varför inte?
3. Hur beskriver Jason att han kände sig när han tog drogerna?
4. En dag vände effekten av drogerna som gjorde Jason rädd, vad hände?

5. Vilka orsaker och konsekvenser kan droganvändning få, tror du?
6. Är man cool om man tar droger?
7. Skulle du våga säga nej om en kompis erbjöd dig droger?
8. Vad räknas/klassas som droger i Sverige?
9. Vad hade du gjort om du visste att någon i din närhet använde droger? Vem skulle du prata med?

Tips att göra

Använd Epa-metoden: Låt eleverna börja själva med att fundera över orsaker och konsekvenser kring droganvändning. Eleverna delger sedan varandra. Slutligen lyfter ni förslagen i helklass. Försök komma på lösningar till problemen.

Ord och uttryck

Skilsmässa, plundrat, acceptera, hänsyn.

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder skilsmässa?
2. Jason ville hellre bo hos sin mamma, varför?
3. Vad gjorde Jasons föräldrar för att Jason skulle ha det bra?
4. Tycker du att vuxna lyssnar på dina åsikter?
5. Tycker du att vuxna kan bli bättre på att lyssna, varför/varför inte?
6. När Jason blev äldre ville han vara mer hos sin pappa, varför?

Tips att göra

Barn och ungdomar har rätt att vuxna lyssnar på deras åsikter. Det kan handla om att få uttrycka vad de känner och varför och vad de behöver för att må bra. Barn och ungdomar ska få må bra och känna sig trygga i sitt hem (Oavsett fysisk plats). Låt eleverna reflektera över vad de behöver för att må bra och känna trygghet. Vad är viktigt för dem? Diskutera hur olika familjekonstellationer kan se ut. Alla familjer ser olika ut men ingen kan påstå att någon familj är sämre eller bättre.

Ord och uttryck

Identitet, rasism, medborgare, hemspråksundervisning, vadet, upptåg, minoritetsgrupper, kultur, PK (politisk korrekt).

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder/innebär ordet rasism?
2. Varför behandlade människor Jasons föräldrar illa?
3. Varför finns rasism i vårt samhälle idag?
4. Varför finns rasism i världen idag?
5. Vad tycker du man kan göra för att alla ska behandlas med lika värde?
6. Varför är dubbla medborgarskap viktigt för Jason?
7. Varför ändrade Jason sitt namn?
8. Visste du att du har rätt till ett namn, ett medborgarskap och identitet, enligt barnkonventionen?
9. Vad betyder ditt namn för dig?

1. Vad är hemspråksundervisning?
2. Varför hade Jason hemspråksundervisning?
3. Jason träffade en ny vän genom hemspråksundervisningen, vad hette hon?
4. Hon bidrog till att Jason älskade att gå på hemspråkslektionerna, vad gjorde hon?
5. Vad menas med att göra olika upptåg?
6. Jason tyckte att det var roligt med hemspråksundervisning, vad var det som gjorde att Jason tyckte att det var så kul?

Tips att göra

Gör ett Identitetscollage: Eleverna kan rita sig själva, sätta ett foto av sig själva eller skriva sitt namn i mitten. Klipp sedan ut bilder från magasin som de tycker symboliserar dem själva. Alla börjar med att reflektera över vad de gillar/inte gillar? Vad som gör dem glada/arga/ledsna?

Välj ett värdegrundsord, till exempel: Mobbning, jämlikhet eller utanförskap. Gör collage som illustrerar något av orden. Tips! Tänk på färgval och hur känslor kan förstärkas med hjälp av färg. Börja med att lotsa eleverna med frågor: Vad innebär..., har du känt/upplevt... vet/känner du någon annan som upplevt... Vad kan man göra om man blivit utsatt? Vad skulle man kunna ha med i collage? Vilka färger kan förstärka olika känslor?

Elevdeltagande i bilduppgiften kan vara att eleverna får reflektera och analysera sin skapandeprocess: Vad är de nöjda med/inte? Vad skulle de ha gjort annorlunda? Val av tekniker, verktyg och material positivt/negativt? Att synliggöra olika tankar/åsikter kan göras genom att eleverna gör bildanalyser av varandras bilder. Vad ser du? Vad visar och vad visar inte bilden? Vad är det för miljö? Hur är bilden uppbyggd (form, färger)? Vad tänker/tror/känner du som betraktare? Vilka händelser och vilka stämningar tolkar du från bilden? Vad vill skaparen berätta med bilden?

Hur många språk kan eleverna i er klass? Lär varandra att säga enkla meningar på de olika språken.

Intervju: Ali s. 90-93

Ord och uttryck

Ensamkommande flyktingbarn, talibaner, människosmugglare.

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder ensamkommande flyktingbarn?
2. Varför flydde Ali från sitt hemland?
3. Hur beskriver Ali att det vara att leva under flykt?
4. Varför fick Ali en bra känsla redan första dagen i Sverige?
5. Ali har förändrats mycket under sina år i Sverige, på vilket sätt?

Tips att göra

Ali kunde inte känna sig trygg i sitt hemland. Många upplever oro och har inte möjlighet/tillgång till de mest grundläggande behoven, som vi kanske tar för givet. Vilka behov tror du kan vara orsaker till varför människor tvingas fly?

Att bli lyssnad på s. 94-101

Ord och uttryck

Strejk, riksdagen, klimat, elevråd, bristande resurser, fly, klimatkris, klimataktivist, aktivist, engagera, argument, identifiera, upprop, demonstration, insändare.

Förslag på frågeställningar

1. Vad är Greta Thunberg mest känd för?
2. Vad gör man när man strejkar?
3. Har du strejkat någon gång?
4. Vad har Gretas klimatengagemang lett till?
5. Matilda var med i elevrådet för att kunna påverka sin skola, vad kan du göra/engagera dig i på din skola för att kunna vara med och påverka?
6. Vilka orsaker och konsekvenser kan klimatförändringar få?
7. Vilket problem skulle du vilja finna en lösning på?
8. Varför tycker du att det är viktigt att du engagerar dig i den frågan?
9. På vilket sätt vill du förändra och vilket resultat vill du nå?
10. Finns det någon vuxen eller någon annan som du skulle vilja ta hjälp av?

Tips att göra

Låt eleverna redovisa sina svar (till frågorna 7-10) för varandra. Finner ni några likheter eller olikheter i era svar? Vilka andra sätt att påverka kan eleverna komma på? Skriv en gemensam argumenterande text. Texten ska handla om något som eleverna vill påverka och förändra på skolan. Skicka in elevernas texter till skolans elevråd.

Förklara för eleverna att när man argumenterar har man som syfte att övertyga läsaren eller åhöraren. Åsikt betyder att man tycker något. Argument är att skriva varför man tycker som man gör.

Ord som uttrycker åsikt: jag påstår, anser, menar, tycker, hävdar,

Exempel på orsaksbindeord: eftersom, för att, därför att.

Exempel på tidsbindeord: för det första, för det andra

Låt eleverna komma med förslag på en slående rubrik. Presentera er åsikt. Därefter presenterar ni stegvis 3 argument *för det första...för det andra...för det tredje...* Avsluta med att sammanfatta och upprepa åsikt och argument. Ni kan också välja att lägga in ett motargument. Beskriv vad andra tycker och varför. Lägg till en förklaring varför ni hävdar att de har fel.

Tips att göra

Ibland behöver man fundera över vad och hur man ska framföra sina åsikter för att få andra att lyssna extra noga. Sammanställ elevernas listor över vad de har för smarta tips och trix för att andra människor ska lyssna på deras åsikter och tankar. Här är några förslag på vad eleverna kan tänka på vid muntliga presentationer i skolan **för att få fler att aktivt lyssna**.

- Var påläst om ditt ämne.
- Öva gärna framför en spegel först.
- Be lyssnarna att skriva ner frågor under tiden (lägg frågestund sist).
- Håll inte pappret framför ansiktet.
- Läs eller berätta med tydlig och lugn röst, anpassa röstläge och språk till lyssnarna.
- Tänk på hur du ”pratar med kroppen” (kroppsspråk). Titta på publiken medan du berättar.
- Avsluta med att alla som vill får ställa frågor.
- Är du redo? Ta din plats och var dig själv.

Stopp min kropp
s. 102-107

Ord och uttryck

Sexuella övergrepp/handlingar, utnyttjade, pedofil, smugglas, ond cirkel.

Förslag på frågeställningar

1. Sexuella handlingar mot barn är förbjudet enligt lag, vad räknas som en sexuell handling?
2. Det är aldrig okej för en vuxen eller ett annat barn att göra något med din kropp eller be dig göra något som inte känns okej för dig. Vad ska du göra om du eller någon annan blivit utsatt?
3. Vart kan man vända sig om man blivit utsatt på något sätt?

4. Kan du ge exempel på vilka som arbetar dygnet runt för att förhindra att barn råkar illa ut?
5. Vad har Matilda varit med om?
6. Känner du igen dig i något av det hon berättar om?

Tips att göra

Diskutera: Vad har eleverna varit med om på nätet? Har någon utgett sig för att vara någon annan? Har någon bett dem om kontaktuppgifter? Har någon bett dem göra något (visa sin kropp, skicka bilder)? Fördela ordet jämnt och rättvist genom att använda glasspinnar med elevernas namn på.

Låt eleverna i grupp skriva egna scenarion, om en nätrelaterad situation. När alla är klara byter grupperna med varandra och försöker tillsammans komma på lösningen på problemet.

Bestraffningar s. 108-113

Ord och uttryck

Benådning, Sharialagar, domstol, försvarsadvokat, straffmyndig, sluten ungdomsvård, barnaga.

Förslag på frågeställningar

1. Vilket är det enda landet i världen som inte skrivit under att lyda barnkonventionen?
2. Vad innebär det för barnen i det landet, tror du?
3. Vad är Sharialagar?
4. Vad menas med straffmyndig?
5. När räknas du som straffmyndig i Sverige?
6. Vilka olika typer av straff kan barn som är straffmyndig i Sverige få?
7. Vad betyder barnaga?
8. Visste du att Sverige var först i världen med att förbjuda barnaga?
9. Kan du ge exempel på några andra länder där barnaga är tillåtet?
10. Om du själv eller om du visste att någon inte mådde bra hemma vem skulle du prata med då?

Tips att göra

Dilemma att diskutera i klassen: En kompis frågar dig om du kan hålla en hemlis. Du lovar och svär att du kan det! Din kompis berättar för dig att hen blir slagen och kallad jättefula ord hemma. Hen mår jättedåligt och har svårt att få fram orden. Du förstår att din kompis har samlat massa mod för att våga berätta för dig. Din kompis gråter och säger att du ABSOLUT inte får berätta för någon. Hen är rädd att situationen bara kommer att bli ännu värre. Vad gör du? Å ena sidan har du lovat din kompis att inte säga något. Å andra sidan kanske inte alla hemlis är sådan man ska/får hålla hemliga? *Fortsätt att diskutera dilemmat i klassen.*

Barn och krig

sida 114-118

Ord och uttryck

Kontinent, koloniserat, rebelsoldater, våldtäkt.

Förslag på frågeställningar

1. Vad betyder koloniserat?
2. Vilka orsaker och konsekvenser kan du beskriva av koloniseringen av Kongo?
3. Har länder som koloniserat ett annat land något ansvar idag?
4. Vad tycker du att länder som har koloniserat ett annat land borde ha för ansvar?
5. Det finns krigslagar, kan du nämna något som krigslagen innefattar?
6. På vilket sätt kan barn drabbas av krig?
7. Vad kan vi göra för att motverka krigskonflikter, tycker du?
8. Varför reste Jason till Kongo för att göra intervjuer?
9. Jason minns speciellt två barns självupplevda berättelser, varför tror du att han minns just dem?
10. Vad och på vilket sätt berörde Christine och Jeans berättelser dig?

Tips att göra

Gör ett venn-diagram. Jämför likheter och skillnader mellan berättelserna.

Välj ett citat och logga/skriv ner egna tankar kring citatet. Eleverna sitter i grupper om cirka 4 elever. En börjar med att läsa upp sitt citat. När eleven är klar skriver övriga ner sina tankar om det citatet. Låt eleverna som skrivit läsa upp sina reflektioner. Eleven som läste sitt citat läser upp sin reflektion sist.

Ta reda på vilka olika organisationer eller företag som arbetar med att minska och förhindra att barn far illa i krigsdrabbade länder. Vad kan ni göra för att stötta dessa organisationer?

Intervju: Ester Larsson

s. 119-121

Ord och uttryck

Intervju, psykolog, inombords, känslor.

Förslag på frågeställningar

1. Vilka olika typer av känslor kan man ha?
2. Vem/vilka vände sig Matilda till när hon behövde prata?
3. Varför är det viktigt att prata om hur man mår, tror du?
4. När eller om du har mått dåligt hur har du gjort då?

5. Vem känner du att du kan vända dig till för att prata?
6. Vilka tips tar du med dig från texten?

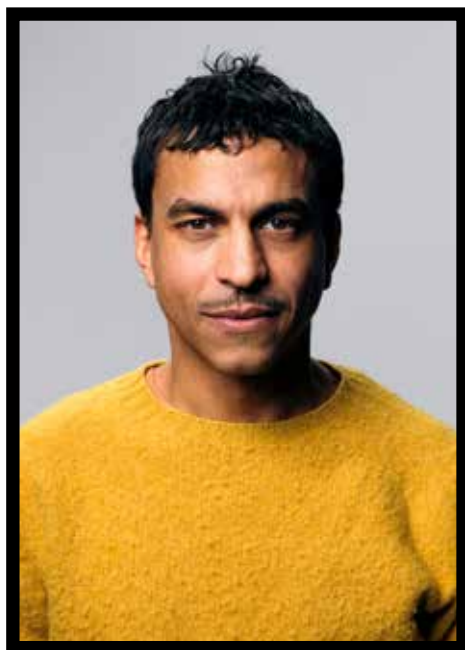
Tips att göra

Att lära känna sig själv och sina olika känslor kan underlätta att hantera känslor. Rita och skriv: Det här gör mig glad, ledsen, arg, nervös, rädd, generad osv.

Barnkonventionen sida 122- 125

Rap om barnkonventionen

Eleverna ska välja 3 stycken artiklar var som de tycker är extra viktiga, rangordna dem från 1-3 och motivera sina val. Därefter kan eleverna i par jämföra sina val. De ska sedan tillsammans välja en artikel av de 6 gemensamma. Sedan ska de skriva en raptext på rim om ämnet den valda artikeln berör, t ex rasism, jämlikhet, eller mobbning. När alla är klara redovisar de sin artikel genom en läsa upp raptexten, eller framföra den genom att rappa.

Du har rätt!

9789179752163

Jason Timbuktu Diakité och Matilda Westerman

Illustratör Andrea Pippins

**BONNIER
CARLSEN**